

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNI AMALIY HAYOTGA TAYYORLASHDA DIDAKTIK O'YINLARDAN FOYDALANISHNING SAMARALI JIHATLARI

Omonillayeva Dilorom Ilyosjon qizi

**O'zbekiston-Finlandiya pedagogika instituti Maktabgacha va boshlang'ich ta'lim
fakulteti Maktabgacha ta'lim yo'nalishi kechki 410-guruh talabasi**

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14135105>

Annotatsiya: Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun didaktik o'yinlar ularning amaliy hayotga tayyorlanishida juda muhim rol o'ynaydi. Bu o'yinlar nafaqat qiziqarli, balki bolalarga o'z hayotlarida uchrashadigan vaziyatlar bilan yuzlashishga tayyorlanish imkoniyatini yaratadi. Didaktik o'yinlar orqali bolalar turli ijtimoiy va amaliy ko'nikmalarni egallab, o'zini ifoda etish, boshqalar bilan ishlash, mas'uliyatni his qilish kabi qadriyatlarni o'rganadilar. O'yinlarning bu turidan foydalanish maktabgacha ta'lim tizimi uchun katta ahamiyatga ega, chunki ular bolalarning ongini rivojlantirish va ularni kelajakdagi muvaffaqiyatlarga tayyorlashda asosiy vositadir.

Kalit so'zlar: ijtimoiy ko'nikma, didaktik o'yin, malaka, amaliy hayot, vaziyat, o'z-o'zini parvarishlash, mustaqil bo'lish.

Maktabgacha bo'lgan yosh bolalarning hayotdagi ilk muhim rivojlanish bosqichini tashkil etadi. Bu davrda bolaning aqliy, jismoniy, hissiy va ijtimoiy ko'nikmalari shakllanadi. Maktabgacha ta'lim bolalar uchun asosiy hayotiy tajribalarni olish, ijtimoiy vaziyatlarda to'g'ri harakat qilishni o'rganish, shuningdek, kelajakdagi muvaffaqiyatli rivojlanishlari uchun zarur bo'lgan ko'nikmalarni egallash imkoniyatini yaratadi. Maktabgacha yoshdagi bolalarni amaliy hayotga tayyorlash - deganda, ularning kundalik hayotda o'zlarini mustaqil va samarali boshqarish, jamiyatda o'z o'rnini topish, turli vaziyatlarda muammolarni hal qilish va boshqalar bilan to'g'ri muloqot qilish kabi ko'nikmalarni rivojlantirishni nazarda tutish mumkin. Bu jarayon bolalarni nafaqat o'qishga, balki umumiy hayotda muvaffaqiyatli bo'lishga ham tayyorlaydi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarni amaliy hayotga tayyorlashda asosiy yo'nalishlar.

1. Mustaqillik va o'z-o'zini parvarish qilish ko'nikmalarini rivojlantirish. Maktabgacha yoshdagi bolalarga o'z-o'zini parvarishlash va mustaqil bo'lishni o'rgatish juda muhimdir. Bu jarayon quyidagi ko'nikmalarni o'z ichiga oladi:

- shaxsiy gigiena: bolalar qo'llarini yuvish, tishlarini tozalash, kiyimlarni to'g'ri kiyish kabi kundalik gigiyenik odatlarni o'rganadilar. Bu ko'nikmalarni erta yoshdan boshlash, bolalarni shaxsiy gigiena qoidalariga rioya qilishga undaydi;
- mustaqil ozuqa iste'moli: bolalarni ovqatlanish jarayonida o'zlarini mustaqil qilish (ovqatni yuvish, stolni o'rnatish, idishlarni tozalash) orqali ular o'z mas'uliyatini his qilishadi;
- uy ishlariga jalb qilish: oddiy uy ishlarini bajarish, masalan, o'yinchoqlarni yig'ish, stolni yuvish, choynakni olib kelish kabi ishlarga jalb qilish orqali bolalar o'z mas'uliyatini his qiladilar va o'z hayotlarini mustaqil boshqarishni o'rganadilar.

2. Ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirish. Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun ijtimoiy ko'nikmalarni shakllantirish ham juda muhimdir. Ular o'zaro munosabatlar, jamiyatda to'g'ri harakat qilish, boshqalar bilan ishlash, hissiy holatlarni anglash va boshqalar bilan muomala qilishni o'rganishlari kerak. Bolalar o'ynash jarayonida boshqalar bilan muloqot qilish, o'z

fikrlarini ifoda etish va boshqalarni tinglashni o'rganadilar. Boshqalarga nisbatan hurmat va do'stona munosabatda bo'lish, do'stlar bilan o'ynash yoki jamoa o'yinlarida ishtirok etish orqali rivojlanadi. Bolalar o'zlarining va boshqalar hissiyotlarini tushunishni o'rganadilar. Bu, masalan, o'zlarining xafa yoki quvonchli holatlarini ifodalash, boshqalarning holatini tushunish va ularga yordam berish kabi ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi.

3. Mehnat va mas'uliyat hissini shakllantirish. Maktabgacha yoshdagi bolalarni mehnatga va mas'uliyatga tayyorlash ham zarurdir. Bunda bolalar kichik, ammo mas'uliyatli vazifalarni bajarishga o'rgatiladi. Misol uchun, o'yinchoqlarini yig'ish, daraxtni sug'orish, stollarni tartibga keltirish kabi oddiy ishlar orqali bolalar o'zlari uchun mas'uliyat olishni o'rganadilar. Jamoaviy faoliyatda ishtirok etish, masalan, guruhli o'yinlarda yoki loyiha ishlari orqali bolalar birgalikda ishlashni, hamkorlik qilishni va umumiy maqsadga erishish uchun harakat qilishni o'rganadilar.

4. Muammolarni hal qilish va qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantirish. Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun muammolarni hal qilish va qarorlar qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantirish o'ziga xos muhim ahamiyatga ega. Bolalar o'ynash orqali muammolarni tahlil qilish, ularni hal qilish va turli vaziyatlarda qaror qabul qilishni o'rganadilar. Bolalar o'yinlar jarayonida oddiy vazifalarni bajarishda muammolarga duch keladilar, masalan, o'yinchoqlarni to'g'ri joylashtirish yoki o'yin shartlarini belgilash. Bunday vaziyatlarda ular turli variantlarni ko'rib chiqish, qaror qabul qilish va muammoni hal etishni o'rganadilar. Bolalar, o'yinlar orqali, har bir tanlovning oqibatlarini ko'rib chiqish, to'g'ri qaror qabul qilishni o'rganadilar. Bu ko'nikmalar ularga hayotda mustaqil qarorlar qabul qilishda yordam beradi.

5. Tijorat va moliya bilan tanishtirish. Maktabgacha yoshda bolalarga oddiy tijorat va moliyaviy bilimlarni o'rgatish ham amaliy hayotga tayyorlashning muhim qismlaridan biridir. Misol uchun bolalarga naqd pul, tangalar, banknotlar va ularning qiymatini tanishtirish, shuningdek, oddiy savdo-sotiq jarayonlarini o'rgatish orqali bolalar iqtisodiy tushunchalarni o'rganadilar. O'yinlar orqali bolalarga pulni tejash va tejashning foydaliligi haqida tushuncha berish, ularni kelajakda moliyaviy mas'uliyatni his qilishga tayyorlaydi.

Maktabgacha ta'lim muassasalarida o'qituvchilar bolalarga amaliy hayotga tayyorlashda muhim rol o'ynaydi. O'qituvchilar bolalar bilan ishlashda didaktik o'yinlar va faoliyatlarni tashkil etish orqali bolalarga amaliy ko'nikmalarni rivojlantirishda yordam beradi. Bu o'yinlar bolalarning ijodiy fikrlashini, ijtimoiy ko'nikmalarini va mas'uliyat hissini oshiradi. O'qituvchilar bolalarni rag'batlantiradi, ularni yangi bilimlarni o'rganishga undaydi va mustaqil fikrlashga yordam beradi. Har bir bolaning ehtiyojlariga va rivojlanish bosqichiga qarab, o'qituvchilar individual yondashuv orqali ularni tayyorlaydi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarni amaliy hayotga tayyorlovchi didaktik o'yinlar:

1. "Kichik do'kon" (rol o'ynash o'yini)

Bu o'yin bolalarga kundalik hayotda uchraydigan ijtimoiy rollarni o'rganishga yordam beradi. Bolalar do'konni tashkil etib, sotuvchi, xaridor, kassir kabi rollarni o'ynashadi. Bu o'yin orqali ular pulni hisoblash, savdo qilish, ijtimoiy muloqot qilish va odamlar bilan ishlash ko'nikmalarini egallashadi. Bunday o'yinlar bolalarga amaliy hayotdagi vaziyatlarga tayyor bo'lishga yordam beradi.

2. "Mahsulotlarni tanlash" o'yini

Bu o'yin bolalarga oziq-ovqat mahsulotlari va ularning nomlarini o'rganish, ularni saralash va tashkil etishda yordam beradi. Bolalar turli xil meva, sabzavot, sut mahsulotlarini

ko'rib, ularga tegishli tasvirlarni yoki real narsalarni tanlaydilar. Bu o'yin orqali bolalar sog'lom oziqlanish va uy sharoitida o'zlarini qanday tutish kerakligini o'rganishadi.

3. **"To'g'ri tartibda joylashtirish" (pazl yoki shakllarni moslashtirish)**

Bolalar turli shakllar, ranglar yoki geometrik figuralarni joylashtirish orqali mantiqiy fikrlash va diqqatni jamlash ko'nikmalarini rivojlantiradilar. Bunday o'yinlar amaliy hayotda kundalik vazifalarni bajarayotganda tartibni saqlash, masalalarni ketma-ketlikda hal qilish ko'nikmalarini shakllantiradi.

4. **"Transport vositalari" o'yini**

Bolalar avtomobillar, avtobuslar, samolyotlar va boshqa transport vositalarini tanib, ular haqida hikoyalar yoki kichik sahnalar yaratadilar. Bu o'yin bolalarga harakatlanish vositalari va ularning hayotdagi roli haqida tasavvur hosil qilishga yordam beradi. Shuningdek, ularning o'zlarining xavfsizliklarini ta'minlash, yo'l-transport qoidalarini tushunishlari uchun zarur bilimlarni olishlari mumkin.

Maktabgacha yoshdagi bolalarni amaliy hayotga tayyorlash – bu ularning kelajakda muvaffaqiyatli va mas'uliyatli inson bo'lib rivojlanishiga yordam beradigan muhim jarayon. Bolalar o'zlarini mustaqil, boshqalar bilan samarali muloqot qila olishlari, mas'uliyatni his qilishlari va kundalik hayotdagi vaziyatlarga tayyor bo'lishlari zarur. Bu yoshdagi bolalar dunyoni o'rganish, yangi bilim va ko'nikmalarni egallash uchun turli xil o'yinlar orqali rivojlanadilar. Didaktik o'yinlar — bolalar uchun qiziqarli va foydali faoliyat turi bo'lib, ular nafaqat bolalar uchun o'ylab topilgan, balki ularning amaliy hayotga tayyorlanishida muhim ahamiyatga ega.

References:

1. Mirziyoev Sh/M.Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz . Toshkent, "O'zbekiston", 2017 yil , 488 bet .
2. Adamskiy M. Ya , Yanovskaya Ye.V. Bolshaya didaktika i 1000 melochey. SPb. , 2000
3. Alekseeva M. M , Yashina V. Metodika razvitiya rechi i obucheniya rodnomu yaziku . Uchebnoe posobie. M. , 1998.
4. Valiyeva F.R, Sharipova G. N Innovative technologies in improving the management of preschool educational organizations// International Journal of Early Childhood Special Education (INT-JECSE) DOI:10.9756/INTJECSE/V14I5.94 ISSN: 1308-5581 Vol 14, Issue 05 2022
5. Bakhtikhon Kurbanova, & Makhfuza Omonillayeva. (2023). COOPERATIVE PEDAGOGY AS THE CONTENT OF PREPARATION FOR SOCIAL ACTIVITY. *Open Access Repository*, 4(3), 668–673. <https://doi.org/10.17605/OSF.IO/YZKXQ>